Camerata Trajectina

Jan Baptist Stalpart van der Wiele

Guillelmus de Swaen

Zingende Zwanen

Heiligenliederen uit de Gouden Eeuw

GLOBE

CAMERATA TRAJECTINA
v.l.n.r.
Marcel Moester
Louis Peter Grijp
Suze van Grootel
Nico van der Meel
Sytse Buwalda
Saskia Coolen
Erik Beijer
(foto: Allard Willemse)

ZINGENDE ZWANEN.
HEILIGENLIEDEREN UIT DE GOUDEN EEUW
van J.B. Stalpart van der Wiele en G. de Swaen

De Gouden Eeuw was een zware tijd voor Nederlandse rooms-katholieken. Er bestond weliswaar vrijheid van geweten, maar openbare godsdienstoefeningen waren hun verboden. Alleen als niemand er iets van merkte, werden misvieringen door de overheid gedoogd. Maar o wee als de ramen van de schuilkerk openstonden!
Na de overgang tot de Hervorming in de jaren zeventig van de zestiende eeuw duurde het geruime tijd voordat de katholieke kerk zich enigszins herstelde. Men had de kerken en kloosters moeten afstaan aan de protestanten, de inkomsten waren sterk teruggelopen en de kerkelijke organisatie was een puinhoop. De priesters moesten onder moeilijke omstandigheden werken. Pastoor Jan Baptist Stalpart van der Wiele (1579-1630) bijvoorbeeld had de zielzorg over de gelovigen van heel Delfland maar moest tegelijk concurreren met de jezuïeten, die hun eigen 'Hollandse missie' bedreven. Door zijn vrijmoedige optreden kwam Stalpart bovendien enkele malen in aanraking met justitie. Hij was geestelijk leidsman van zo'n honderd klopjes, religieuze vrouwen. Velen van hen leefden gezamenlijk in het Delftse Bagijnhof.

Deze Stalpart van der Wiele moet een muzikaal man geweest zijn, begiftigd met een 'engelenstem'. Hij zong veel met zijn klopjes en schreef talrijke liederen voor hen, vrome teksten op bestaande melodieën, volgens het gebruik van zijn tijd. De twee belangrijkste bundels waarin hij zijn liederen onderbracht, volgen het kerkelijk jaar. De eerste bundel met zo'n honderd liederen is bestemd voor de zondagen en werd *Gulde-Jaer ons Heeren Jesu Christi* (1628) genoemd, de tweede was gewijd aan heiligen en verscheen postuum als *Gulde-Jaers Feestdagen* (1634). Op praktisch elke dag van het jaar, van 1 januari tot en met 31 december, krijgen een of meer heiligen een lied.
Het zijn de heiligen die door de protestanten tijdens de Beeldenstorm uit de kerken als afgodsbeelden waren kapotgeslagen en verwijderd; zij kregen in de Contra-Reformatie eerherstel en in Stalparts oeuvre nemen ze een centrale plaats in. Door heiligenliederen te zingen raakten de gelovigen vertrouwd met de levensgeschiedenissen van de heiligen en leerden ze deze als vanzelf uit het hoofd: de liederen waren stichtend en didactisch tegelijk. De heiligen dienden, in de woorden van Charles van Leeuwen, de gelovigen als hemelse voorbeelden.

De heiligen die Stalpart bezong zijn van alle tijden. Velen stammen uit de vroeg-christelijke tijd, ten tijde van de vervolgingen onder de Romeinse keizers. In tal van liederen sterven ze een wrede martelaarsdood, die ze dapper tegemoet treden. God verzint de wonderlijkste listen om de maagdelijkheid van Zijn bruiden te bewaren. Zo blijkt Cecilia tijdens haar bruiloftsnacht plotseling over haar hele lichaam behaard te zijn geworden, zodat haar heidense bruidegom alle lust vergaat. Columba, die brutaal geweest is tegen haar rechters en voor straf in een bordeel is gezet, krijgt een beer toegezonden die haar klant op de vlucht jaagt. Beide heren zijn zozeer onder de indruk van dit ingrijpen van hogerhand, dat ze zich bekeren. De talrijke maagden die de *Gulde-Jaers Feestdagen* bevolken, hebben ongetwijfeld op de warme belangstelling van de klopjes kunnen rekenen. Andere heiligen leefden in de vroege Middeleeuwen, zoals Willibrord, Adelbertus en Bonifatius – Angelsaksische missionarissen die de heidenen in deze gewesten met gevaar voor eigen leven trachtten te kerstenen.
De verdrukte zeventiende-eeuwse katholieken verwachtten veel van hun voorbeden. Kluizenaars die zich van hun familie en de wereld in het algemeen

afzonderden hadden ook Stalparts sympathie, zoals Bruno die zich hoog in de Alpen terugtrok of Bavo die een holle boom verkoos. De kuisheid is het handelsmerk van Thomas van Aquino, die zich een verleidelijke 'venusvrouw' met een stuk hout van het lijf hield en vervolgens door een engel met een kuisheidsgordel werd begiftigd. Ook Alexius gaf het goede voorbeeld door zeventien jaar als bedelaar onder de trap van zijn vaders huis te verblijven, zonder herkend te worden. Het zal klopjes en priesters hebben gesterkt in hun keuze voor het celibaat en een leven buiten familieverband. Opmerkelijk is het contrast tussen de eenvoudige devotie die we bij de gelovigen verwachten en de knappe renaissancistische verzen van Stalpart, die niet van drama en retoriek zijn gespeend. Vaak grijpt hij op de bijbel terug, als om de protestanten een koekje van eigen deeg te geven, en niet zelden fulmineert hij tegen Luther en Calvijn. Hij wijdde een afzonderlijke bundel aan deze polemiek, *Extractum katholicum, tegen alle gebreken van verwarde harsenen* (1631).

Jan Baptist Stalpart van der Wiele

Stalparts *Gulde-Jaers Feestdagen* vormen met ruim vijfhonderd liederen de omvangrijkste liederenbundel van de hele Gouden Eeuw. Anders dan de zondagsliederen zijn de heiligenliederen niet meerstemmig uitgewerkt. De melodie wordt gesuggereerd door middel van een wijsaanduiding en staat er in een aantal gevallen in noten bij. Het zijn eenvoudige volksliedjes, populaire Engelse melodieën, kunstige *airs de cour* en zelfs Italiaanse madrigalen. We mogen aannemen dat deze laatste meerstemmig gezongen zijn door Stalpart en zijn klopjes. Op deze cd zijn soms de originele meerstemmige zettingen gebruikt, in enkele gevallen vierstemmige zettingen uit het *Gulde-Jaer ons Heeren Jesu Christi* en in weer andere gevallen eigen bewerkingen in dezelfde stijl. Opmerkelijk is dat Stalpart ook vierstemmige zettingen van de souterliedekens van Gerard Mes (1561) gebruikte – psalmberijmingen die in een protestants daglicht waren komen te staan en die Stalpart dan ook met een neutraal *Stemme als 't begint* aangaf, zonder het souterliedeken of de componist te noemen.

Hoewel Stalpart door zijn tijdgenoten als een begaafd dichter werd beschouwd, vond zijn bundel onder de gelovigen niet direct veel aftrek. Men worstelde met de grote verscheidenheid van melodieën, die bovendien moeilijk en onbekend werden gevonden. Pas na een ingrijpende herdichting door een pastoor uit Stompwijk (bij Zoetermeer), waarbij eenvoudiger melodieën werden gekozen, sloeg een bescheiden selectie van Stalparts liederen in brede kring aan (*'t Ronde Jaer,* 1644).

Stalpart was niet de eerste die heiligenliederen dichtte. Pastoor Salomon Theodotus uit IJsselstein had er bijvoorbeeld al een aantal opgenomen in zijn populaire bundel *Paradys der Gheestelijcke ende Kerckelijcke Lofsanghen* (1621) en na Stalpart dichtte de Goudse priester Guillelmus de Swaen een stevige bundel heiligenliederen, die hij *Den Singende Swaen* doopte (1655), onder verwijzing naar zichzelf en de legendarische zang van stervende zwanen.

© 2001, Louis Peter Grijp

Literatuur:

Charles van Leeuwen: *Hemelse bronnen. De heiligenliederen van Jan Baptist Stalpart van der Wiele (1579-1630),* diss. Utrecht 2001.
Stijn van der Linden: *De Heiligen,* Amsterdam / Antwerpen 1999.

De teksten van de op deze cd gezongen zijn gedicht door Jan Baptist Stalpart van der Wiele, met uitzondering van de nummers 7 (S. Thomas van Aquien), 8 (S, Gregorius den Grooten) en 18 (Sinte Willibrordus) welke van de hand van Guillelmus de Swaen zijn.

De Zuidnederlandse componist en organist Nicolaus a Kempis, begraven te Brussel op 11 augustus 1676, was van 1626 tot ca 1670 organist aan de Sint Goedele in Brussel. Hij schreef vier boeken met *Symphoniæ* die behoren tot de vroegst bekende sonates uit de Lage Landen. Het zijn werken die zich uitstrekken van solosonates met continuo tot zesstemmige stukken, waarvan het merendeel bedoeld was voor uitvoering in de huiselijke kring en enkele waren gebaseerd op in die dagen populaire melodietjes.

Componist, carillonist en blokfluitist Jacob van Eyck werd in 1625 benoemd tot stadscarillonist van Utrecht. Als componist werd hij vooral bekend door het tweedelige *Der fluyten lust-hof* (1646-49), opgedragen aan Constantijn Huygens, dat 144 stukken voor sopraanblokfluit bevat die vrijwel allemaal bestaan uit variaties op toendertijd in Holland bekende melodieën.

Camerata Trajectina

Sedert haar oprichting in 1974 heeft het Utrechtse ensemble Camerata Trajectina zich gespecialiseerd in Nederlandse muziek van de Middeleeuwen tot de zeventiende eeuw, van Hadewijch tot Huygens. Centraal staan de literatuur- en cultuurgeschiedenis, die hun muzikale dimensie herkrijgen in produkties rond dichters als Hooft, Bredero, Coornhert, Vondel en Huygens, en thema's als de Tachtigjarige Oorlog, de godsdiensttwisten en de Dodendans. Camerata Trajectina is een geziene gast op het Holland Festival Oude Muziek Utrecht en verleende haar medewerking aan de Nationale Herdenkingen van de Unie van Utrecht, Willem van Oranje, Constantijn Huygens, Coornhert en de Vrede van Munster.

Een tweede lijn is de samenhang tussen schilderkunst en muziek, waaraan projecten rond Van Eyck en Jan Steen (de laatste in samenwerking met het Rijksmuseum te Amsterdam) werden gewijd.
De vaste kern van het ensemble bestaat uit Suze van Grootel (sopraan), Nico van der Meel (tenor), Saskia Coolen (blokfluit en viola da gamba), Erik Beijer (viola da gamba) en Louis Peter Grijp (luit, citer, theorbe) die ook de artistieke leiding voert. Afhankelijk van een project wordt deze kern met andere zangers en instrumentalisten uitgebreid.

Het ensemble gaf honderden concerten in Nederland en Vlaanderen en maakte tournees naar onder meer de Verenigde Staten, Canada, Engeland, Duitsland, Frankrijk, Spanje, Zweden en Bulgarije. Van het ensemble zijn inmiddels zes LP's en twaalf CD's (inclusief de onderhavige) bij Globe verschenen.

1 DEN NIEU-BESNEDEN (Jezus' besnijdenis)
1 januari

Op de eerste januari herdenkt men dat Maria Jezus liet besnijden en Hem een naam gaf, volgens joods gebruik op de achtste dag van Zijn leven. De besnijdenis wordt uitgewerkt als metafoor voor vernieuwing: laat de mens zich op de eerste dag van het jaar 'besnijden', laat hij met een schone lei beginnen, geïnspireerd door Jezus.

(Stem: Si tanto gratiosa, Of: O schoonste personagie)

Het oude jaer is heenen,
En 't nieuwe komt weer aen,
Den tijd en blijft niet staen.
Tracht dan met fluckse beenen
Te wandelen voordaen,
Door aengenamer baen.
Voldoet o menschen, de lieve wenschen
Vanden nieu-besneden, besnijd u mede,
Want nieuwe Jaeren stellen nieuwe seden.

't Is d'achtste dag op heden
Dat Godes eygen Soon
Van d'alderhoogsten Throon
Gekomen hier beneden
Besne'en is, en te saem
Van Jesus kreeg den naem.
Voldoet o menschen, &c.

Besnijdt, 't is meer als reden
Met een bereyde hand
Uw' wil end' u verstand;
Uw' sinnen end' uw' leden,
Uw' dorst nae eer, na goed,
Uw' sucht nae vleesch en bloed.
Voldoet o menschen, &c.

Besnijdt in korte woorden
Van 't hoofd, tot aende hiel,
U lichaem end' uw ziel.
Besnijdtse na de oorde
Besnijdtse met het mes
Van't Betleemsche les.
Voldoet o menschen, &c.

2 SS. MARIUS, MARTHA &c.
Martelaren, rustende te Gemblours.
19 januari

Marius kwam in de derde eeuw uit Perzië naar Rome om daar de graven van de apostelen te vereren. Hij had zijn vrouw Martha en hun twee zoons meegenomen. Terwijl zij daar de slachtoffers van de christenvervolging verzorgden en begroeven, werden ze zelf gevangengenomen en gemarteld. Marius en zijn zoons werden onthoofd, Martha in een meer verdronken.

(Stem: Dibe dibe don)

Marius en Martha met
Twee Sonen zijn gekomen
Om te storten haer gebed
Uut Persen-land tot Roomen.
Dierbaer is de dood, Halleluya
Van Godes Martelaren,
Die van bloede rood, Halleluya
Van hier nae boven varen.

Hier vereerden sy 't gebeent
Van Christus eerste boden,
Door wien dat hen was verleendt
Het hoogste goed van Gode.
Dierbaer is, &c.

Hier was dat sy dach en nacht
Met Christelijck verlangen,
Vromen gingen 't rijck verwacht
Van armen en gevangen.
Dierbaer is, &c.

Hier wast dat sy spijs en dranck,
Wijn, oly, nooddruft brachten,
Om daer mee de roode banck
Een weynich te versachten.
Dierbaer is, &c.

D'open wonden kusten sy,
Sy wiessen hen de voeten,
Willig om voor't kloeck bely
Met hen te mogen boeten.
Dierbaer is, &c.

't Sal u beuren, vrienden Gods,
Uw' caritaet is't waerdigh,
Maeckt dan tot de gunst des doods
Eerst daeghs uw' herten vaerdigh.
Dierbaer is, &c.

3 SINTE AGNES MINNAER
21 januari

Agnes woonde ca. 300 in Rome en was twaalf jaar toen ze stierf. Ze wilde niet trouwen en wees haar bruidegom af. Ze wilde maagd blijven, haar bruidegom zou Jezus zijn. Om die halsstarrige houding werd ze in een bordeel gezet, naakt, maar haar hoofdhaar begon zo snel te groeien dat haar ergste naaktheid bedekt werd. En een klant die haar zo zag, werd op slag blind. Ze werd vervolgens op de brandstapel gezet, maar de vlammen verteerden slechts haar beulen. Toen heeft men Agnes maar met een priem doorboord. Sint Agnes is patrones van jonge meisjes, maagden, verliefden en verloofden.

(Stem: Als t' begint [Come posso morir - Ferretti])

O Agnes jonghe maegd!
Maer grijs van sinnen,
Den Heer hebstu behaegt
Door suyv're minne,
Reyn was den eernaem dijn,
Reyn bistu oock gebleven,
Lam, in't Latijn
Onnosel oock van leven.
O Agnes jonghe maegd,
O Agnes jonghe maegd,
O Agnes jonghe maegd,
Maer grijs van sinnen,
Den Heer hebstu behaegt
Door suyv're minne,

Mijn Bruydegom getrou
Te vyer te swaerde,
Gaet soeckt een and're vrou
Du aes der aerde.
Want u voorkomen heeft,
Met liefde en met goeden,
een die daer leeft
Den edelsten van bloede.
Mijn Bruydegom getrou,
Mijn Bruydegom getrou,
Mijn Bruydegom getrou,
Te vyer te swaerde,
Gaet soeckt een and're vrou
Du aes der aerde!

Mijns minnaers Vader, siet
Is God der goden.
U en begeer ick niet;
Du bist te snoode.
Sijn vrou-moeder is maegd,
sijn va'er noyt wijf en kende.
Sulck my behaegt,
Wiens rijck is sonder ende.
O Agnes jonghe maegd, &c

4 S. POLYCARPUS MARTELAER.
26 januari

Polycarpus was leerling van St. Johannes de Evangelist, die hem rond het jaar 96 tot bisschop van Smyrna benoemde. Polycarpus weigerde te offeren aan de

afgoden en werd, meer dan negentig jaar oud, ter dood veroordeeld. De vlammen van de brandstapel bleven voor hem wijken, zodat hij tenslotte met een dolksteek moest worden gedood.

(Stem: Noch weet ick eens Graven Dochterkijn)

Verteller:
"Strijd vromelijck Polycarpus! en doet
Uw' dingen met een verheven gemoed,"
Riep wijlen in't Amphitheater
Den hemel, als 't volck nae't Christen bloedt
Was dorstigh, als na water.

Den Bisschop van Smyrna, d'heyligsten Man,
Discipel van Jesus jonger Johan:
Oud over de negentigh jaren,
Stond voor den Rechter om reden van
Sijn Gods-dienst te verclaren.

Rechter:
Wel aen dan, O Polycarpus, sprack hy,
Verloochend het Cruys, en edigt met my
Den Keyser en sijnder fortuynen,
Of anders soo sal ick doen leven met dy
Als met de snoo schurluynen[1)]

Polycarpus:
Proconsul! gh'en spreeckt geen reden altoos,
Hoe soud' ick toch kunnen wesen soo boos,
Dat icker de liefde mijns Heeren,
Die my voor't beginsel des wereld verkoos,
Zou immermeer versweeren.

Ick dien hem nu ses en tachentigh jaer,
Van handen getrou, van monde eerbaer,
Op hoop van een Hemelsche krooning;
Hoe soude dan nu dit silver hayr
Versaken sulcken Koning?

Rechter:
Flucks datmen hier hael het bloedigste dier,
Flucks datmen ontsteeck het vlammighste vier,
En straffe des snoodsten der boeven.
Polycarpus:
Bedaerd u fijn man: want al u getier
En kan my niet bedroeven.

'k En schroom hier geen Leeu,
'k En vrees hier geen tand,
Geen solpher, geen vyer, geen bloedige hand,
Als my maer 't ondurige lijden
Van't knarssigh geschrey end' eeuwigen brand'
Der hellen magh bevryden.

Verteller:
Maer leyder de vlam van 't brandende hout
Verwayde, noch dorst oyt werden soo stout
Van Polycarpum te raken.
Men sagh hem in't vyer niet anders dan goud
Staen blosen om de kaken.

Doorsteeckt hem Tyran! want weet dat de gloed
Van't vlammende vyer, door anders geen vloed
Van water sal komen te stelpen.
O Martelaer! laet ons uw' Roosenhoed
By Gods genade helpen.

5 SINTE RICHARDUS, Koningh van Engeland
7 februari

Richardus de Heilige zou prins van Wessex en koning der Angelsaksen zijn geweest. Om een pelgrimstocht naar Rome te kunnen maken liet hij volgens de overlevering zijn koninkrijk in handen van zijn dochter achter. Richardus haalde Rome, maar werd op de terugweg in Lucca gevangen genomen, waar hij ca 720 stierf.
(Stem: Ick ben een armen Pelgrim hier)

1) Schobbejakken

Richardus nam een grauwen rock
In plaets van't Koninckliijck scherlaken,
En in de hand een Pelgrims stock
Om over wegh te raken.

Sijn Dochter gaf hy 't groote Rijck
Soo langh van Engeland in handen,
En hy, door bergh, door dal, door dijck,
Gingh reysen achter landen.

Op Gods geley, na Romen toe,
Noch Son, noch kou, noch wind, noch regen,
Noch honger, kon hem maken moe,
Of houden van sijn wegen.

Sijn Pelgrimage was gedaen
End' als hy nu scheen weer te keeren,
Dee hem den Bisschop Frigdiaen
Te Luca arresteren.

Maer arresteren wel ten danck
Om in de Hemelsche wellusten
Met hem te gaer op eene banck
By Gode te gaen rusten.

Rust eeuwigh, rust vermoorden Vorst,
Want sulcken rust en kon niet missen,
Aen hem die hier alleen sijn dorst
In Gode socht te slissen.

6 SINTE SIMEON
Martelaer, ende Bisschop van Jerusalem.
18 februari

Simeon was een neef van Jezus en werd benoemd tot bisschop van Jeruzalem. Rond het jaar 107, op hoge leeftijd, werd hij op last van keizer Trajanus gemarteld en aan het kruis genageld.

(Stem: Maintenant les vertus sacrées)

Jerusalem! vyert met goe reden,
Over Simeon uw' Prelaet,
Die 't leven op den dagh van heden,
Voor Christo, en sijn schapen laet.
Vlecht Roosen om de grijse hayren,
Des hoofds, oud honderd twintigh jaren.

Trajaen door schrik van oude boecken,
Beducht voor Davids edel huys,
Heeft Simeonem op doen soecken
En hechten aen een bloedigh kruys.
Vlecht Roosen om de grijse hayren,
Des hoofds, oud honderd twintigh jaren.

Verschrickt vry, wreedsten der Tyrannen,
Hoe een soo vroom, soo ouden man,
U recken, trecken, boren, spannen,
Door Gods genae verdragen kan!
Vlecht Roosen om de grijse hayren,
Des hoofds, oud honderd twintigh jaren.

Vaerd dan na boven van beneden,
Met een soo over-rijcken Kroon,
Maer heugt ons slechts in uw' gebeden
O Davids neeff! by Davids Soon.
Vlecht Roosen om de grijse hayren,
Des hoofds, oud honderd twintigh jaren.

7 S. THOMAS VAN AQUINEN,
den Engelschen[1)] Leeraer. (G. de Swaen)
7 maart

Sint Thomas (1225-1274) was afkomstig uit Aquino in Italië. Hij was dominicaner monnik en werd na vele jaren studeren hoogleraar in de godgeleerdheid te Parijs. Thomas was de vorst van de scholastiek en schreef honderd werken.
Zijn moeder en zijn broers waren er tegen geweest dat Thomas monnik werd. Toen niets hielp om hem van zijn voornemen af te brengen stuurden ze een

prostitué op hem af. Maar Thomas nam een stok en joeg haar weg. Uitgeput viel hij voor het kruis des Heren neer en toen verschenen hem Gods engelen, die hem een kuisheidsgordel omdeden. Zo had hij nooit meer last van vuile gedachten en kon hij zich goed op zijn studie concentreren. Sint Thomas is de heilige van universiteiten, boekhandelaren, potlood-fabrikanten en computers.

(Stem: Ach! schoonste Nymph; aensiet een machtigh &c)

Al' wie begeert sichselven te begeven,
Tot Geestelijcken Staet,
All' wie begeert in suyverheyd te leven
Na Jesu Christi raed:
Laet die sijn oogh,
Sijn hart, en all' sijn sinnen
Op Thomas van Aquinen slaen,
Die groot' victori heeft begaen
Van Venus minne.

Sijn Moeder wou van Godes dienst beletten
Sint Thomam, haren Soon.
Sijn Broeders de'en Hem onderweeghs vast setten;
Waer Hy vocht om de kroon.
't Was sonder vrucht, 't was wind al 't geen sy seyden;
Hy was niet wanckelbaer als riet;
Sy konnen Hem verwinnen niet,
Hoe dat s'Hem vleyden.

Doen is tot Hem een vuyle Pry[2] gesonden,
Een vuyle Venus-Vrouw;
Om dat sy 't hart van Thomas sou doorwonden;
Maer Thomas bleef God trouw.
Hy nam een stock, een stock die helder branden,
Met die verdreef Hy dese Pry;
Hy raeckten van onkuysheyd vry,
En vry van schanden.

Als Thomas dus manhaftich had gestreden,
Soo danckten Hy den Heer:
En drough Hem op sijn hart, en al sijn leden,
Hy viel voor 't Kruys ter ne'er.
en siet eens aen, als Thomas lagh in 't droomen,
Soo zyn uyt 's Hemels gulde zael,
Goods Eng'len met een groote prael,
Tot Hem gekomen.

Hy voelden dat Goods Eng'len Hem omgorden
Met eenen starcke band,
Met eene band, die hiel sijn le'en in orden,
Die blusten Venus brand:
Soo dat Hy noyt heeft een'ge vuyl' gedachten
Gevoelt gehad na dese tijd;
Hy was een Held in alle strijd;
Hy d'Hell' belachten.

Gewaerdight ne'er, Sint Thoma! uwe oogen
Te slaen op dese aerd':
Ey! bidt dat wy, niet worden oyt bedrogen,
Sint Thoma! ons bewaert.
Och of door U, victory wy verkregen!
Wy, die tot U met hart en sin,
Wy, die tot U met suyv're min,
Zijn gantsch genegen. (uit de *Singende Swaen*)

8 VAN S. GREGORIUS DEN GROOTEN,
Paus van Roomen (G. de Swaen)
12 maart

Gregorius de Grote (ca 540-604) was een bekwaam organisator en een daadkrachtig paus, een van de vier grote kerkvaders. De Heilige Geest zelf fluisterde hem, in de vorm van een duif op zijn schouder, zijn geschriften en talrijke Gregoriaanse gezangen in.

(Stem: Allemande Amoureuse, ofte: De fiere Nachtegale. ofte: Rijck Vader God almachtich, ofte: Wil

1) engelachtige 2) sloerie, hoer

yemand hem vermeyen)

Ick groet U, Sint Gregori
In uwe groote glory,
Die Ghy door uw' victory
In d'hemel hebt verkregen.
Houdt my in uw' memory,
Commiserans dolori,
Compatiens moerori,
Verkrijght my Godes zegen.
Siet aen mijn groote smert,
Siet aen mijn droevigh hert,
Siet hoe het is benart,
En door de sond beswart.
Slaet ne'er uyt 's hemels boogen
Op my uw' soete oogen,
Hebt met mijn ziel medoogen:
Gregori hoort
Uw' dienaers smeeckend' woord.

Mijn droefheyd doet my suchten,
Mijn droefheyd doet my vluchten,
Nae 's hemels hoogh' gehuchten,
Om uwe hulp te vragen.
Och of ick de genuchten
(Ick meen geen slechte kluchten)
Maer 's hemels schoone vruchten
Genoot nae's levens dagen!
Gregori Groote Man,
Dient mijn begeerten an
Den Grooten Heer, die kan
Verhooren mijn gestan[1)],
Die mijne ziel kan geven,
Dat sy tot 's hemels leven,
Sal worden hoogh verheven:
Gregori hoort
Uw' dienaers smeeckend' woord.

(uit de *Singende Swaen)*

[1)] gekreun

9 SINTE GEERTRUDIS
17 maart

Gertrudis (628-659) was een prinses, dochter van Pepijn I en Itte van Nijvel, onder Brussel. Op zesjarige leeftijd verkoos ze het klooster boven een huwelijk met de rijke koning Dagobert. Al op 21-jarige leeftijd werd ze benoemd tot abdis. Volgens de legende werd zij eens bemind door een ridder, die zo verliefd op haar werd dat hij zijn ziel aan de duivel verkocht toen ze het klooster inging. Na zeven jaar kwam de duivel de ziel ophalen, maar die vlieger ging niet op. Geertrudis had de ridder tijdig gered door hem een afscheidsdronk te geven.
Later dronk men bij een afscheid voor lang een Sint-Geertgenminne of minnedronk.

(Stem: Mijn hert wat goeds wou dichten [Souterliedeken 44, Mes])

Laet ons op noten stellen,
De middelen, daer mee,
Geertrudis van Nivellen,
Die wereld swichten dee,
Ten was niet dan de hitte,
Van Jezus reyne minn',
Die haer, haer Moeder Itte,
Geboedt had in den sin.

Dit was aen al haer wercken
En woorden niet te min
Wel lichtelijck te mercken,
Als haer met 's vaders sin
Versocht hadd' uyt te trouwen
Den Koningh Dagobert,
En van haer weder-houwen
Wel kloeckelijcken werd.

Neen, sey sy, 't is verloren:
En doet geen moeyten meer.
Ick hou die 'k heb verkoren

Mijn Bruygom, en mijn Heer.
Al quame my oock Cresus
Versoecken tot een vrouw,
Soo blijf ick mijnen Jesus
Ten eynde toe getrouw.

11 SINTE BONIFAES
5 juni

Bonifatius (ca 674-754) was een der Ontginningsheiligen. Hij werd aartsbisschop van het hele Germaanse missiegebied en had zijn zetel in Mainz. Toen hij met pensioen was maakte hij nog missiereizen naar Friesland. De tweede keer, in 754, ging het mis: hij werd in Dokkum samen met 52 gezellen vermoord. Het wonderwater van de Bonifatius-bron in Dokkum getuigt nog steeds van het edele bloed dat de Friezen eertijds hebben vergoten.

(Stem: Als 't begint [Souterliedeken 7, Mes])

Wat doet ghy Friessche Volcken,
Waer toe dit groot geraes!
Waer toe all' dese Dolcken
Ontscheydt[1] op Bonifaes?
Verdienen sijn weldaden
Dan wel, hem 't lijf,, Met dit bedrijf
Van wonden t'overladen?

Van herten en van nacken[2]
Veel harder als den steen!
Durft ghy aen stucken hacken
De leen dan van den geen
Die u van 't eeuwigh leven
Door Godes woord, De rechte poort
En d'inganck heeft gegeven.

Dit's toch den vriend des Heeren,
Dit is den Dienaer Goods,
Die u heeft komen leeren
De straf des tweeden doods
T'ontloopen, en gewesen
De paden heeft,, Van daer men leeft
Met Godes uytgelesen.

Baldadighe vyanden,
Gaet vry alsoo te werck
Houdt, hackt met roode handen
Den Stichter van uw' Kerck,
Ja stort recht als verraders
Met koele moed,, Het diere bloed
Uws geestelijcken Vaders.

Den tijd sal noch eens komen,
Dat voor 't vergoten bloed,
Sijn graf-stee uyt sal stromen
Een clare water-vloed[3],
En dat, om t'allen tijden
Uw' rooden haet,, Voor sijn weldaed,
De wereld te verlijden[4].

---

1) uit de schede getrokken 2) nek 3) de Bonifatius-bron in Dokkum 4) getuigen

12 SINTE ADELBERTUS,
Archidiaken van Utrecht.
25 juni

Sint Adelbertus van Egmond (gestorven ca 740) was een Angelsaksisch missionaris en diaken onder St Willibrord. Samen gingen ze naar Friesland nadat Pippijn II de Friese koning Radbod had verslagen (689). Adalbertus werd de apostel van het Kennemerland, hij preekte er vijtig jaar. In Egmond verrees later de benedictijner abdij die naar hem is genoemd. Vierhonderd relikwieën werden er bewaard: een flinter van de spons van Jezus, een flard van het kleed van Maria, een haar van de baard van Petrus en nog veel meer.

(Stem: Pronckje van dees' Maeghden)

Egmond die de Graven

Vande Batavieren,
D'eerste Tempel gaven!
Zegt, in wat manieren
Dorst uw' hand schoffieren
Een zoo vermaerden werck?
O Ketters!,, Verpletters,
Vervormers,, Bestormers
Van Godes Kerck!

Elbert Aerts-Diaken,
Prince der Brittonnen,
Quam u Christen maken,
Heeft u eerst gewonnen:
Als hy quam gesonnen,
Door Willebroords bevel.
Hoe passen,, Uw' lassen[1)],
Hoe sluyten,, Uw' druyten[2)]
Op Elbert wel? [3)]

Zuldy dan niet vresen,
Met goe reen, de straten
Die u aengewesen
Elbert heeft, te laten?
Leyder! yd'le vaten!
Gaet vlieght vry wegh als kaf.
Gaet dwalen,, Gaet malen,
Gaet rasen,, Gaet dwasen;
Maer wacht de straf.

[1)] honden [2)] schavuiten [3)] Antwoord: Niet, deze ketters en Adelbert passen op elkaar als een tang op een varken!

13 SINTE ALEXIUS,
Pelgrim van Romen.
17 juli

Alexius was een Romeins patriciër die het huwelijk ontvluchtte door tijdens de huwelijksnacht zijn huis te verlaten. Hij leefde vergeten en in armoede in de stad Edessa, waar hij stierf rond 412. Volgens een legende zou hij na zeventien jaar naar Rome zijn teruggekeerd en vervolgens zeventien jaar onder de trap van zijn vaders huis hebben gewoond. En al die tijd herkende niemand hem. Ode aan de trap.

(Stem: Bon jour mon coeur [Orlando di Lasso])

O diere schat!
O trap, o waerde sporten!
Daer onder dat
Alexius verkorte
't Ongemack van 't aerdsche leven,
Den tijd van seven
En tien jaren, in
Het lief gesin
Sijns vaders huys;
Om, op Goods wel behaghen,
Sijns meesters kruys
Verduldigher te draghen.
Alexius!
Krijght ons van Goods genade:
Dat wy oock op Christus raden,
Met u, vleesch en bloed versmaden.

Versmaden! ja.
Op 't spoor van u exempel.
't Welck vroegh en spa
Altijd in Christus Tempel
Lichten sal met gulde stralen.
Dat gh' uw' Gemale
Liet de eerste nacht;
Met sulcken kracht
Van uw' natuer.
Helaes! 't was boven maten
Benaut en suer,
Een sulcken bruyd te laten.
Alexius!
Krijght ons van Goods genade:
Dat wy oock op Christus raden,
Met u, vleesch en bloed versmaden.

15 DE SALAMANDER op den dach van S. LAURENS, Martelaer.
10 augustus

Laurentius (230(?) – 258) was aartsdiaken van Rome in de tijd van keizer Valerianus. Paus Sixtus II werd in die tijd onthoofd en de keizer droeg Laurentius op de schatten van de christelijke kerk aan hem over te dragen. Laurentius kwam na drie dragen terug met een groot aantal armen en sprak tot de keizer: 'Hier zijn de schatten van de kerk'. Dat viel verkeerd: Laurentius werd op de brandstapel gebracht. Maar hij vreesde niet. Na een tijdje te hebben gebrand, als een salamander die niet in het vuur verteert, zei hij: 'Deze kant is gaar, keer mij nu maar om'.

(Stem: Als't begint [Qual vive Salamandra, Luca Marenzio])

Wat leeft hier, in 't rood vyer, een Salamander?
Och neen! 't is wel een ander,
Die hier met lust, rust op gegloeyde kolen,
Als op een bedde van Roos' en Violen,
Brenght Palmen, en Laurieren,
Om Laurens mee te cieren,
Als een beminner, als een verwinner
Van Roosters en van vyeren.

Valeerjaen! tijtter aen, ick ben gebraden,
Snijdt, eet, wilt nu versaden
De lust van uw' misdaden,
U vyer dijdt my tot dou, en u tot schande,
Maer Christus schatten, zijn niet te vatten,
Van uw' wercke handen.
Brenght Palmen, &c,

16 Den Lofsanck Mariae,
AVE MARIS STELLA
15 augustus

Op 15 augustus is het Maria-Tenhemelopneming (Maria-Hemelvaart). Maria is toen met lichaam en ziel de hemel binnengetreden.

(Stem: Als 't begint)

Held're Zee-ster! Moeder
Vanden besten Hoeder.
Maeghd altijd gebleven,
Poort van't eeuwigh leven.

Keert ons d'oude Eva,
In u nieuwe Ave,
Stijvende in vrede
Ons door uw' gebeden.

Maeghd! die overvloedigh
Reyn zijt, en sachtmoedigh,
Doet ons oock beminnen
Kuyss' en sachte sinnen.

17 SINTE VERONICA,
29 augustus

Toen Jezus naar het kruis ging, volgde hem, volgens Lucas, een grote menigte van volk en van vrouwen, die zich op de borst sloegen – als teken van rouw – en over Hem weeklaagde. Een van die vrouwen zou Veronica hebben geheten. Ze wiste met een linnen doek het gezicht van Jezus af. De afdruk van Zijn gezicht bleef in de doek staan. Veronica is daarom de patroonheilige van linnenweefsters en fotografen geworden.

(Stem: God die Drievuldigh)

De dichter:
Veronica, beleefde vrouw!
Aensiet de smart, let op de rou
Des Cruyces, boven alle maet,
Daer Jesus mee gheballast gaet.

Hij steent, hy weent, hy sweet, hy bloedt.
Gaet dan sijn arbeyd in't ghemoet;
En biedt hem, met een heussche tael,
Wat drogens aen een linden dwael.[1)]

Veronica:
O Heer! dit lijden is te groot,
Uw' ziel bedroeft is totter dood:
U lichaem kreuckt, u aensight bloost,
Als een melaets, heel onghetroost.

Ghenadight dan van uw' dienerss'
T'ontvanghen eens dit dwaeltjen versch.
Tot laeffenis van u gesight,
En kennis van mijn laetste plicht.

De dichter:
Den Heer aensagh d'eenvoudigheyd
Van't vrouken; En tot klaer bescheydt
Des deughds, die hem hier was gedaen,
Liet inden doeck sijn wesen[2)] staen.

---

1) linnen doek 2) portret

18 SINTE BAVO
1 oktober

Sint Bavo (ca 589 - ca 654) werd geboren in Luik. Hij leidde aanvankelijk een losbandig leven, maar werd bekeerd. Na de dood van zijn vrouw gaf hij al zijn geld aan de kerk en werd hij kloosterling in de Sint Pietersabdij in Gent. Later werd hij kluizenaar en nam hij zijn intrek in een holle boom.

(Stem: Als't begint [La mia amorosa bella, Gastoldi])

Den man Goods Sinte Baef,
Die reyn en gaef
Van ziel, van zin, van geest,
En lichaem is geweest;
Geeft ons op huyden stof,
Om prijs en lof
Aen Godes naem te bien,
Met neer-gebogen knien.
O Heer gund ons op de paden
Uwer vrinden, de wereld te versmaden.

De oude stad van Gend,
Noch heen erkendt[1)]
Sijn Princelijcke werck,
In haer geboude Kerck.
Hier leefde hy in dwangh,
Sijn leven langh,
Van kloosterlijcke tucht,
Vol Hemelsche genucht.
O Heer gund ons op de paden
Uwer vrinden, de wereld te versmaden.

---

1) erkent nog heden.

19 SINTE BRUNO,
Fundateur vande Carthuysers.
6 oktober

Kartuizer Bruin, Sint Bruno, stichtte in de elfde eeuw de orde der Kartuizers in het woeste Alpengebergte bij Grenoble. Hij leefde daar als kluizenaar in een cel. Hij hoefde zijn tong niet meer te gebruiken, de oorzaak van veel kwaads. Dat alles naar aanleiding van een gebeurtenis die diepe indruk op hem maakte, tijdens de begrafenis van een Parijse geleerde. Toen de vigiliën werden gezongen stak het lijk opeens zijn hoofd uit de kist en riep drie keer: "Och! Het hemelse gerecht heeft mij schuldig bevonden!"

(Stem: Weest Nimph gegroet)

Jonker:
Carthuyser Bruyn! waer toe in een tuyn
Besloten u, van soo hoogen ghebergt?
Dit's uw' natuer al te seer ghetergt.
De middel-maet hout sekere staet.

Een mensch is toch een geselschapigh dier.
Dus laet uw' kluys, en komt wedr'om hier.
Bruno:
Neen joncker, uw' praten,
Al luyd het vry soet,
En doet my niet laten
Mijn schuldighe boet.
Ick loop uyt de menschen, vol arge list,
en leef inde Bosschen met J'annes Baptist.

Jonker:
Een vreemde saeck! dat ghy van de spraeck,
Die u door de scheppingh Goods is verleent;
Uw' tongh onthoud, end' uw' lippen speent?
Hier in toch leydt,, het recht onderscheyd,
Door wellick dat schier den reed'lijcken aerd,
Werd van het spraeck'loose dier geschaert.
Bruno:
De tongh (dit's de reden)
Door al te veel praets,
Kan d'oorzaken smeden
Van al te veel quaeds.
End' ick die hier over soo menighmael viel,
Bewaer ick mijn mond, zoo bewaer ick mijn ziel.

(Occasie waer door d'Oordere van de Catuysers inghesteld is)

Bruno:
End' op dat ghy mooght weten wat my
Beweeghde, om door de pijnlijcke baen
Van mijn Cathuyssersche Cel te gaen?
Het was 't gevaer 't welck my van een baer
Eens grooten Doctoors, met schrick'lijcke smart
Geboesemt was in't benaude hart.
Eens Doctoors, de welcke
Dat binnen Parijs,
Van yder, van elcke,
Gevoerd had de prijs
Van wijsheyd, van deugden, van alle de rest;
Tot datmen hem soude begraven voor 't lest.

Een droevig end,, ick wasser present
Terwijl datmen de Vigilien songh,
En 't lichaem als uyt een slaep ontsprongh.
En met een groot,, gevoel van de nood,
Het hoofd weynigh op gebeurdt uyt de baer,
Riep aen 't Gemeent, 't welck daer te gaer
Stond vermenighvuldight,
Van meester te knecht:
Doctoor:
Och! ick ben beschuldight
Voor Godes gerecht.
Bruno:
En dat tot drie keeren, tot God hem gebood,
Het vonnis te melden van d'eeuwighe dood.

Hier mee terstond, 't onsalighe pond[1)]
Begraven helaes! in 't Esele graf,
My wel met redenen oorsaeck gaf
Te nemen merck, op alle mijn werck;
Om door een volmaeckter leven te gaen,
Als ick tot dier tijd toe had gedaen.
Hier over zoo vluchte
Ick nae de Woestijn,
Om daer te versuchten
De boosheyden mijn.
En met dit bescheyd, so voleynd ick mijn lied.
En wildy 't niet volge, besmaelt het dan niet.

1) talent

20 SINTE WILLIBRORDUS,
Ertz-Bisschop van Utrecht, apostel van Holland, Zeeland, Vriesland, &c.(G. de Swaen)
7 november

Willibrord (658-739) was een Ierse missionaris die bij Katwijk voet aan land zette. Hij liet zich beschermen door de Frankische koning Pepijn II en werd in 695 benoemd tot aartsbisschop van Friesland. Zo werden

onder Willibrords leiding Vlaanderen, Holland, Zeeland en Friesland bekeerd. Hij stichtte tal van kloosters en kerken, zoals in Utrecht het Sint-Maartensklooster en de St Salvatorkerk. Een tijdlang moest Willibrord uitwijken uit Utrecht, omdat de Friezen in opstand kwamen, maar die werden verslagen door Pepijns opvolger Karel Martel. Toen kon Willibrord terugkeren, mede geholpen door St Bonifatius.

(Stem: Repicavan)

Willibrorde! die Holland hebt bekeerd,
Ghy moet ten hooghsten zijn van ons geeert,
Ghy moet ten hooghsten zijn van ons geeert.
Ghy zijt onsen weldader,, en Vader,
Die ons aen Jesu Christo hebt gebaert,
Die ons aen Jesu,
Die ons aen Jesu Christo hebt gebaert.

G'hebt ons' Ouders bevrijdt van d'Afgod'ry;
Dien vromen Man, Will'brorde! die waert Ghy,
Dien vromen Man, Will'brorde! die waert Ghy.
Voor ons'Ouders gebeden,, gestreden
Hebt Ghy, Will'brorde! met kloeckmoedigheyd,
Hebt Ghy, Will'brorde!
Hebt Ghy, Will'brorde! met kloeckmoedigheyd.

G'hebt ontfangen hier voor nu uwen loon
Van Jesu Christo, Godes een'gen Soon,
Van Jesu Christo, Godes een'gen Soon.
By wien Ghy, hoogh te weten,, geseten
Zijt in den Hemel aen sijn Rechter-zy;
Zijt in den Hemel,
Zijt in den Hemel aen sijn Rechter-zy.

(uit de *Singende Swaen)*

22 SINTE CECILIA,
Maghet ende Martelarsse tot Romen.
22 november

Caecilia was christelijk opgevoed in het Rome van de tweede of derde eeuw, maar werd tegen haar zin uitgehuwelijkt aan een heiden, ridder Valerianus. Ze wilde liever maagd blijven. Volgens de legende bleek ze vlak voor de bruiloftsnacht zo behaard te zijn geworden dat Valerianus alle lust verging. Cecilia blijft dus maagd en weet man zelfs te bekeren. Maar Valerianus wordt opgepakt en terechtgesteld en een paar dagen later wordt Caecilia in haar badkamer onthoofd.
Tijdens haar bruiloft was wereldlijke muziek gespeeld die haar deed huiveren, en daarom is ze nu de patrones van de kerkelijke muziek.

(Stem: Dimmi che del mio core [Gastoldi])

'Tjaar brengt ons weer,
Tot Goods meerder eer
Ceciljaes feest.
Zinght hoogh en neer,
Mans, Maeghdekens teer,
Vry minst en meest.
Zinget haer witte kleeren
Gepurpert met haer bloed.
Haer Lauren, haer Palmen, haer Kroonen:
Daer mee den Heer haer lijdsaemheyt dee loonen.

Onder 't geluyd,
Van Orghel, van Fluyt,
Van stem, van snaer,
Zongh Christus Bruyd;
doch sonder geluyd
Van buyten, maer
Van binnen riep sy luyde:
"Heer, laet ick onbesmet
Van harten, van leden volherden;
Opdat ick noyt voor u beschaemt en werde."

Luystert niet meer,
De Maeghd houdt haer eer,
Bevrijd van roof.

Den ridder mee,
Krijcht d'Hemelsche vree,
Voor 't waer geloof.
't Welck sy na luttel dagen
Beseg'len met haer bloed.
Des Singht nu, Speelt, Veelt[1] nu, ter eeren
Cecilia de Martelers des Heeren.

---

1) speelt op de vedel

23 SINTE NICOLAES, Bisschop.
6 december

Sint Nicolaas, bisschop van Myra in Turkije, staat natuurlijk bekend om zijn vrijgevigheid. Al in de derde eeuw wierp hij een beurs met geldstukken naar binnen bij een arme edelman. Die kon toen zijn dochters laten trouwen, in plaats van de prostitutie in te sturen. Drie studenten (of kinderen) die door een schurkachtige waard in stukken waren gesneden en in een pekelvat waren gelegd, wekte hij weer tot leven. Een moeder die naar de wijding van Nicolaas tot bisschop was gegaan, haar baby in bad had laten zitten en vergeten was het vuur eronder te doven, vond haar kind in het kokende water ongedeerd terug. Zo werd Sint Nicolaas de heilige van scholieren en kinderen. Stalpart vindt dat wij een voorbeeld moeten nemen aan Nicolaas' vrijgevigheid en geld, schoenen en kleren aan de armen te geven, in plaats van cadeautjes aan onze neefjes en nichtjes.

(Stem: Vorria morire [H. Waelrant])

Wy vyeren heden,, Na d'oude seden
Der Katholijcker Kercken:
Tot Godes glory,, De goe memory,
En d'aengename wercken
Van Nicolaes, den vrind
En knecht des Heeren.
Komt al die God bemindt:
Komt die de deughd besindt;
Want hier is't datmen vindt
Van beyds te leeren.
Maer watte gunsten,, Maer watte kunsten,
Van milde caritaten?
Daer ghy armoede,, Mee quaemt vergoeden
Om d'eerbaerheyt te baten.
Een voorschrift al te claer
Voor Godes tempel.
't Welck om te volgen naer,
Te recht van jaer te jaer,
Aen al de Christen schaer,
Staet tot exempel.

Maer, och! de tuchten,, Vergaen, vervluchten
Ons 't samen met de eeuwen.
Men gaf voor desen,, Aen d'arme weesen,
En d'ongetrooste weeuwen[1]
Nu werd de schoe vervult
Van nicht, van neve,
Met silver en verguld,
O Christen! 't is uw' schuld.
Toont eerst uw' mede-duld
Aen 't arme leven.

Geeft geld, geeft panden, Met milde handen,
Geeft koussen, en geeft schoenen.
Geeft kost, geeft kleeren,, Om u des Heeren
Genade te versoenen.
De winter naeckt, helaes!
Geeft wol, geeft webbe[2],
En Sinte Nicolaes
Zal u voor brood, voor kaes,
Het Hemelsche solaes
Weerom doen hebben.

---

1) weduwen 2) linnengoed

24 SINTE LAZARUS,
Bisschop, ende broeder van S. Martha.
17 december

Lazarus werd door Jezus uit de dood opgewekt, vertelt Johannes. Zijn zusters Martha en Maria waren zielsbedroefd om zijn dood en verweten Jezus dat hij niet bij Lazarus was gebleven toen deze ziek was. Jezus werd ontroerd en liet het graf openen, waar een lijklucht in hing, want Lazarus was al vier dagen dood. En zie, hij verrees.

(Stem: Ons speel-jacht nu al vaerdich leydt)

"Heer Jesu! had ghy hier geweest,
Ons' Broeder waer te lijf gebleven.
Doch weten wel wes gh'in den geest
Van Gode bidt, hy u sal geven."

Dus riepen Martha en Mary
Aen Jesus voeten, alle beyde
Op d'aerde neer, ter wijl dat sy
Haer Broeder Lazarum beschreyden.

Maer als den Heer uyt haer gesight
Een vloed van tranigh nat sagh bersten;
Ontroerden hy sigh door 't ghewight
Zoo seer, haer droefheyds, dat hy knerste.

En weenende: "Waer leyt hy toch?"
Sprack hy, "Komt laet ons hem gaen vinnen."
"Ziet Heer, hier is de graf-stee, och!"
Hy schreydt: hoe most hy hem beminnen?

"Neemt op de steen." "Neen Heer, hy stinckt,
Want is een vierdendaegschen doode."
"Betrout, 't geloof 't welck niet en hinckt
Verkrijght u alle dingh van Gode.

Uw' Broeder weer verrijsen sal."
" 'k Weet dat wel Heer, ten jongsten daghe;
Wanneer het Josaphatsche dal[1)]
Voor Godes strengh gerecht sal waghen."

Het woord en was gesproken nau,
Of siet den vierdendaegschen doode,
Quam uyt den grave flucks en gau,
Gelijck hem Jesus had geboden.

O sondaer neemt hier spiegel aen,
Komt uyt het graf; ten is geen rede,
Dat ghy des Heeren roep versmaen
Zult boven de verrotte leden.

---

1) het dal van Josafat, waar volgens Joël 3:2 God in het gericht zal treden met alle volken

25 SINTE COLUMBA,
Maget ende Martelarsse van Sans in Vrankrijck.
31 december

Columba was christin in het derde-eeuwse Spanje, maar ontvluchtte haar geboorteland uit angst te worden aangegeven. In Frankrijk werd ze toch opgepakt en voor het gerecht gebracht (273). Ze wilde natuurlijk niet haar geloof herroepen. Ze deed een beetje brutaal tegen haar rechter en werd voor straf in een bordeel gezet. God stuurt hulp, in de vorm van een beer. Haar klant is danig onder de indruk en bekeert zich. Maar Columba wordt onthoofd; het witte duifje kleurt rood van het bloed.

(Stem: Eens soud' ick uyt vermeyen gaen)

God wou dat ons een Duyf besloot
Den lesten dagh van 't Jaer.
Maer sulcken Duyf die wit en rood
Te saem van pluymen waer.
Dit was Columba d'eelste Maeghd,
Die wijlen inde Schans,, Sans
Om't Christelijck geloof beklaeght,
Verkreegh de dierste krans.

Den Roomschen Vorst Aureliaen,
Dee op sin fel ghebod

De Maged voor sijn vyerschaer staen,
En sey: "Versaeckt uw' God."
Maer sy, "Helaes! Een Christen mensch
En is dat niet gewoon,, schoon
Ghy dreyght, of vleyt, met wee of wensch,
Ick haet uw' valsche Goon."

"Ghy sult my door uw' snoode keel
Die laster halen weer:
Of ick sal u in een bordeel
Benemen doen de eer."
Zoo ras geseyd,, soo ras volbraght.
Men dee van stonden aen, gaen
De reynste Maged, daer haer kracht
Zou werden aengedaen.

Maer Godes hand en henghde niet [1)]
Dat aen de leden kuys
Geschieden eenigh vuyl verdriet
Zou in 't onreyne huys.
Des hy haer uyt het naeste hol,
Een wilden Beer terstond,, sond;
Die snoeren vanden eersten pol [2)]
Quam d'onbeschaemden mond.

"Onsaligh!" riep de reyne blom,
"Helaes! wat doedy hier?
Gelooft in mijnen Bruydegom;
En bid, dat hy het dier
Af hou van uw' misdadigh hoofd."
Wat meer? op 't eyge pas,, ras
Den jongman keerdt,, tuyght, en gelooft
Hoe groot dat Christus was.

Columba, Duyfje rood en wit!
De stricken zijn ontknocht.
Vlieght nu om hoogh na Goods besit,
Het welck ghy hebt gekocht
Met munt van u vergoten bloed.
Maer bid, dat die hier bleef,, leef
Na't voorschrift van uw' Rosen-hoed,
Daer God ons deel van geef.

---

1) stond niet toe

2) hoerenloper